

Zdravko Gudac ČITAONICA I KRALJEVICA 1861.

Zdravko Gudac, Kraljevica, Ur.: 13. prosinca 1991.

Ove ćemo pozne jeseni 1991. godine proslaviti 130. obljetnicu neprekidna rada Narodne čitaonice u Kraljevici. Bit će to proslava protkana književno-glazbenim sadržajima.

Čitaonica je osnovana u vremenu kad se u hrvatskoj metropoli vodi žestoka borba za materinsku riječ. Nije stoga slučajno da su utemeljitelji Čitaonice posebno brinuli da se i u nas čuje i njeguje starinska riječ i osjeti duh nacionalne borbe za osnovna prava čovjeka.

Vrijedno je spomenuti da se u Čitaonici početkom ovog stoljeća čula produhovljena riječ prvaka zagrebačke drame Andrije Fijana. Njegov je dramski monolog veoma snažno djelovao na naš domaći svijet koji gaji smisao i ljubav za dramu.

Godina 1860. značajna je u povijesti hrvatskog kazališta u Zagrebu. Te je godine 24. studenoga navečer rodoljubna omladina, gimnazijalci i sveučilištarci, demonstrirala u kazalištu na Markovu trgu protiv izvođenja njemačke drame *Peter von Szapar* Charlotte Birch-Pfeiffer. U bučnim demonstracijama i urnebesu predstava je prekinuta, a zastor spušten. Pred zastor istupa glumac Vilim Lesić i upućuje publici povijesnu odluku: »Veleštovana publiko! U ime kazališne uprave čast mi je javiti svim domorcima da će se od sutrašnjeg dana na ovoj pozornici prikazivati samo hrvatski.« Čuvši tu značajnu odluku, publika se razišla burno odobravajući i pjevajući patriotske budnice.

Ovaj je događaj odjeknuo širom Hrvatske, diljem Hrvatskog primorja, pa i u Kraljevici.

Početkom veljače 1861. osniva se narodna čitaonica i knjižnica »AUGUST ŠENOA«, u čast književniku koji je svojedobno boravio u Kraljevici. Podignuta je pozornica i nabavljen glasovir, čime je omogućeno izvođenje dramskih i glazbenih priredbi. S tim u vezi započinje neprekidno djelovanje Milana Šenoe, koji je svojim boravkom privukao ljeti ostale istaknute kulturne ličnosti iz Zagreba u Kraljevicu.

Kazališni prvaci iz Zagreba često posjećuju Kraljevicu. Evo njihovih imena: Marija Ružička-Strozzi, Milka Trnina, Ljerka Šram, Milica Mihičić, Mila Dimitrijević, Nikola Faller, Andrija Fijan, Dragutin Freudenreich i Pietro Vespasiani. Ta je kazališna družina veoma povoljno utjecala na domaći svijet, napose na odbor Čitaonice koji je često organizirao priredbe glazbeno-dramskog sadržaja. Na daskama nekadašnje pozornice izvodio je Andrija Fijan fragmente, monologe iz klasičnih tragedija svjetske književnosti. Bariton Pietro Vespasiani pjevao je operne arije V. Lisinskog, I. Zajca i G. Verdia. Svi su ti gosti izravno ili neizravno djelovali na kasniji razvitak muzičko-dramskog života u mjestu, gotovo do naših dana.

Nije stoga slučajno da Antun Gustav Matoš za vrijeme svog boravka u Kraljevici piše svoj esej *Refuli*, a Milan Šenoa piše svoje »*Kvarnerske pripovijetke – Pjer od porta*«.

Slikar Menci Klement Crnić uvijekovječio je Kraljevicu svojim čuvenim marinama (Školj Sv. Marka) Vizure sa Plasa. U središtu Kraljevice (pred kućom Zvona Gudca) Miroslav

Kraljević slika poznati portret – Barba Čoko (Moderna galerija Zagreb).

Čest posjetilac Kraljevice Ivan pl. Zajc (u susretima s Isom Kršnjaviem) komponira poputnicu – koračnicu Hrvatskom pjevačkom društvu »Zvijezdi Danici« na tekst Augusta Harambašića:

*»Hrvatska nas zove vila
Da slavimo pjesme god...
Jerbo naša Kraljevica
Hrvatski je slavan grad...«!*

Neka nas ovi značajni podaci kulturne baštine Kraljevice potaknu na dostojnu proslavu 130. obljetnice Čitaonice, kao dragocjen prilog povijesnoj 320. obljetnici pogibije slavni hrvatskih velikana, Petra Zrinskog i Frana Krste Frankopana.